

components of the process of preparing students for educational activities.

Key words: aesthetic worldview, personality structure, younger students, formation characteristics.

УДК 371.013

Федорова Н.В.

РІВНІ ГУМАНІСТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТІВ З ВИКЛАДАЧАМИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У даній статті аналізується специфіка гуманістично орієнтованої педагогічної взаємодії в системі "педагог - студент" як базової умови, що забезпечує професійне становлення майбутнього вихователя.

Ключові слова: професійна підготовка, взаємодія, гуманістично орієнтована педагогічна взаємодія

В сучасних умовах відбуваються суттєві зміни в галузі професійної підготовки фахівців: парадигмальні перебудови гуманістичного характеру в освіті, інноватика і зміна моделей навчання об'єктивно вимагають нових підходів до підготовки педагога дошкільної ланки освіти у вищому навчальному закладі. Набувають актуальності проблеми організації процесу оволодіння студентом професією на основі безпосереднього досвіду взаємодії з викладачами, представниками педагогічної професії, що забезпечить студентові засвоєння різноманітних зразків педагогічної діяльності та спілкування.

Метою статті є обґрунтування гуманістичної взаємодії в системі "педагог– студент" як основи підготовки до майбутньої педагогічної професії.

На сьогодні розробка системи професійної підготовки у вищій школі здійснюється за такими напрямками: питання методології формування особистості педагога (С.Архангельський, А.Бойко, В.Льїн, М.Каган, Л.Кондрашова, В.Сластьонін, О.Щербаков); науково-теоретичні основи формування особистості педагога в процесі професійної підготовки (Ф.Гоноболін, М.Кухарев); питання професійної підготовки та діяльності вчителів, викладачів (О.Абдулліна, А.Алексюк, Г.Андреєва, Ю.Бабанський, В.Гриньова, М.Євтух, О.Дубасенюк, І.Зязюн, О.Мороз, Н.Ничкало, О.Пехота, Т.Сущенко, І.Тимченко); визначення науково обґрунтованого змісту професійного навчання, змісту педагогічних знань та вмінь (О.Абдулліна, В.Сластьонін, Л.Спірін, О. Щербаков); педагогічна взаємодія в процесі професійної підготовки студентів (А.Бойко, Л.Кондрашова, Л.Нечасва); методи професійного самовиховання та розвитку педагогічної техніки (Ю. Азаров, В. Кан-Калик, С. Омельченко); шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у вищому педагогічному закладі освіти (М. Болдирев, І. Ісаєв, Л. Кондрашова, Т. Сущенко, Г. Троцко).

Проблеми підготовки майбутнього педагога, формування його як соціально активної особистості досить широко висвітлені в психолого-педагогічних дослідженнях сучасних науковців.

У педагогічних дослідженнях знаходимо різні підходи до визначення поняття "підготовка". Так, деякі вчені поняття "підготовка" отожднюють з готовністю до професійної діяльності (Н. Кузьміна, Н. Костіна, В.Сластьонін), інші дослідники вважають, що підготовка включає формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності (Л. Григоренко, Т. Гущина, Г. Троцко).

Слід зазначити, що в окремих працях увага акцентується на змісті, формах та методах професійної підготовки, а результат подається як перелік знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти майбутній фахівець (В. Журавльов, С. Кисельгоф, Н. Кузьміна). В інших дослідженнях об'єктом є процес формування професійних якостей педагога, шляхи становлення його педагогічних здібностей та майстерності (Ф. Гоноболін, Л. Кондрашова,

В. Сластьонін), а результатом – сукупність професійних особистісних якостей, що забезпечують результативність педагогічної діяльності.

"Специфіка підготовки вчителя з позицій теоретичних моделей його індивідуальності полягає в тому, що акцент переноситься із зовнішньої організації діяльності у сфері підготовки спеціаліста на її "внутрішню картину". – зазначає О. Пехота. У центрі такого підходу є майбутній педагог як суб'єкт підготовки, як суб'єкт індивідуального професійного розвитку, а сама підготовка здійснюється з позицій розвивального навчання, з позицій формування його особистісно–професійної "Я–концепції" [7, с.11].

Про необхідність комплексного підходу до професійної підготовки студентів вищих педагогічних закладів освіти, сутність якого полягає в єдності загальнопсихологічного та морального розвитку спеціаліста говорить Л. Кондрашова [4].

Професійно-педагогічну підготовку як "цілісний педагогічний процес, спрямований на розвиток мотивації педагогічної діяльності студентів, озброєння їх системою професійних знань і умінь, формування спрямованості особистості на основі цінностей педагогічної діяльності, розвиток прагнення до самовдосконалення." визначає Т.І. Поніманська [9, 39].

У нашому дослідженні ми розглядаємо підготовку майбутнього вихователя, формування його як соціально активної особистості в контексті гуманістичної педагогічної взаємодії.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що підготовка майбутнього вихователя в умовах переходу від авторитарної педагогіки до гуманістичної повинна бути пронизана гуманістичним змістом. Сучасні українські вчені (Г.Балл, І.Бех, В.Білоусова, М.Боришевський та інші дослідники) визначили напрямом гуманізації освіти, пов'язуючи її з відродженням духовності, любов'ю до людей, добротою, терпимістю та іншими якостями, тому вважаємо за доцільне розглянути її саме в такому аспекті, розкриваючи сенс понять "гуманізм", і "гуманність".

У філософському розумінні гуманізм – це визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і вияв своїх здібностей, на гідне життя [6, 302], а з точки зору психології та педагогіки сутність гуманності полягає в обумовленій моральними цінностями налаштованості на інших, здатності до переживання за них, до співчуття, співучасті і співпраці. Варто відзначити, що існує чимало різноманітних підходів до тлумачення означеного поняття.

Зокрема, гуманізм розглядають як засіб і метод морального виховання, що ґрунтується на довільному сприйнятті нею морального виховання (І. Бех); як принцип світогляду, в тому числі і моральності, основою якого є переконання в безмежності можливостей людини і її здібностей щодо вдосконалення, вимога волі і захисту гідності особистості (І. Бужина); як органічний взаємозв'язок формування особистої та суспільної активності (О. Киричук); як ознака особистості, що формується на основі повсякденного високоморального ставлення людини до оточуючих та їхніх взаємин (М. Конюхов); як цілеспрямований процес оволодіння дітьми системою узагальнених гуманних уявлень і понять (С. Литвиненко). Різноманітність тлумачень свідчить про важливість і багатогранність цього поняття. В Універсальному словнику української мови зустрічається і поняття "гуманістичний", яке походить від гуманізм і гуманіст [5, с.193].

У дослідженні Т. Поніманської зазначається, що формування гуманної особистості – це стратегічна мета виховання сьогодення і на перспективу, яка зумовлюється ходом історичного розвитку [8, с.4]. Аналізуючи дану проблему, автор визначає такі риси гуманної особистості:

1) гуманна особистість – це людина, яка бачить своє самоутвердження у створенні матеріальних або духовних цінностей, розвиткові власних можливостей і допомозі іншим людям, а не в зверхності над оточуючими;

2) гуманна особистість – це людина з демократичним типом спілкування. Бачить у партнері гідну особистість, уникає "прибудови зверху", тиску, образливих підтекстів, перебивання тощо. Це людина поступки;

3) гуманна особистість – це людина, яка високо цінує культуру і прагне розвивати у себе знання, культурні смаки, здібності і вміння. Її цікавлять культурні надбання свого і інших народів. Принципово важливою є культура мови, що передбачає її літературність і багатство;

4) гуманна особистість – це критично мисляча людина.

Викладені вище твердження співзвучні нашим переконанням в тому, що гуманістично спрямовану особистість можна розглядати як: по-перше, систему поглядів, що передбачає визнання людини як вищої цінності суспільства, по-друге, визнання її права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей.

Гуманістично спрямована особистість розвивається в процесі свідомої творчої діяльності, але сама діяльність може виявитись нейтральним процесом дня розпитку психічних якостей, якщо між її учасниками не організована продуктивна взаємодія, що потребує співробітництва, взаємної допомоги, моральних вчинків.

Взаємодія достатньо широко використовувалася в науці для характеристики контактів, зв'язків, взаємин людини з іншою людиною, які виявляють спільну діяльність чи спілкування. Концепції суб'єкт – суб'єктної взаємодії особистостей, механізмів рефлексії, саморозвитку особистості є основою праць Г.Балла, І.Беха, О.Бодальова, М.Боришевського, О.Киричука та інших дослідників.

Існування феномена взаємодії "викладач-студент" у процесі навчання теоретично визначається багатьма авторами. Для його визначення використовують різні категорії, такі як "педагогічна взаємодія", "педагогічне спілкування", тощо. Взаємодія виступає одночасно і як сторона спілкування, і як форма організації діяльності.

У ході аналізу досліджень, присвячених цій проблемі, робимо висновок, що педагогічна взаємодія розглядається як:

- педагогічне спілкування (О.О. Бодальов, О.О. Леонт'єв, С.В.Кондратьєва);
- спосіб організації навчально-виховного процесу (Ю.К. Бабанський, О.В. Киричук, О.І. Кіліченко);
- особливий вид педагогічної діяльності (Р. Бернс, К. Роджерс, Б. Джойс, Л. Тайлер);
- істотна характеристика педагогічного процесу (В.О. Сластьонін);
- сукупність педагогічних ситуацій (І.А.Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос, Н.М. Тарасевич, В.А. Семиченко В.А.);
- взаємна активність вихователів і вихованців (Н.Є. Мойсеюк);
- процес виховання у сучасному його розумінні (І.Д.Бех, І.П.Підласий);
- взаємини "вчитель-учень" (Л.В. Кондрашова).

На нашу думку, педагогічна взаємодія є невід'ємною складовою педагогічного процесу, основним способом реалізації педагогічного процесу, що передбачає взаємну активність та взаємозумовленість дій педагога і студентів з обов'язковим виникненням зворотного зв'язку і самостійного взаємовпливу суб'єктів, що виявляється у самовихованні та самонавчанні.

Аналіз провідних психолого-педагогічних досліджень з проблеми, освітньої практики і результатів проведеного дослідження дозволив в якості основних компонентів гуманістичної педагогічної взаємодії педагогів та студентів з'ясувати наступні:

- когнітивний;
- мотиваційно-ціннісний;
- емоційний;
- поведінковий (діяльнісний).

Кожен з названих компонентів є необхідним для організації процесу гуманістичної педагогічної взаємодії педагогів та студентів. *Когнітивний* компонент передбачає спільний

пошук інноваційного знання, здатного здійснювати наукові відкриття, активно включатися в спільну творчо-пошукову наукову роботу; *мотиваційно-ціннісний* компонент передбачає наявність обоюдної потреби партнерської взаємодії; *емоційний* сприяє вихованню культури переживання радості відкриття, радості успіху у навчанні, вихованні, у пошуку наукової істини, естетичної насолоди від результатів спільної праці педагогів та студентів (любов до людини як цінності); *поведінковий(діяльнісний)* компонент передбачає вираження у вчинках, в актах поведінки якостей доброзичливості, взаємодовіри, толерантності, порядності, інтелігентності, взаємної відповідальності один перед одним.

Таким чином, існує необхідність проаналізувати вплив гуманістичної педагогічної взаємодії педагогів та студентів на професійну підготовку майбутніх педагогів. У відповідності до мети нашого дослідження для участі в експерименті були залучені студенти чотирьох груп педагогічного факультету (97) та викладачі, що працюють в цих групах (19). Експериментальним матеріалом слугували анкети для опитування педагогів та студентів, тести, картки спостережень, методики з вивчення міжособистісної взаємодії.

З нашої точки зору, найкращий спосіб проаналізувати міжособистісну взаємодію педагогів та студентів – застосувати різноманітні методики, що дозволяють здійснити кореляцію даних за характеристикою міжособистісної взаємодії та її впливу на формування професійної компетентності майбутніх педагогів. Методики добиралися цілеспрямовано, виходячи із загальної стратегії дослідження. Студентам та викладачам університету були запропоновані анкети з метою виявлення якісної характеристики міжособистісної взаємодії, в анкетах надавалися приблизні відповіді, кількість вибору яких обмежувалася двома. Одночасно студентам були надані тестові картки на визначення їхньої готовності до майбутньої педагогічної діяльності.

Результати проведеного дослідження чітко показали, що взаємодія педагогів та студентів відбувається на різних рівнях.

Високому рівню взаємодії притаманні такі риси: активна участь та виявлення ініціативи в спілкуванні та спільній діяльності; самостійне прийняття рішень, творчий підхід до взаємодії; впевненість в своїх можливостях; повага, доброзичливість, тактовність у спілкуванні; гнучке реагування на ситуацію та зміна тактики взаємодії за необхідності; вияв зацікавленості, захопленість спілкуванням; виявлення симпатії, задоволення взаємодією; авансування довіри; вільне та відкрите виявлення своїх думок та почуттів; не оцінююча та дисциплінуюча тактика взаємодії, а тактика допомоги; особистісна значущість взаємин; активне слухання; діалогічний принцип взаємодії; використання гумору в спілкуванні; застосування ігрових прийомів в організації взаємодії.

Середньому рівню взаємодії характерні ділові, формальні контакти партнерів і притаманні наступні риси: активна участь та виявлення ініціативи у взаємодії лише одного з партнерів; взаємини будуються за чітко спланованою програмою, іноді не враховуються обставини, які виникають, що призводить до непорозуміння між обома сторонами; взаємодія має нечітко виражену позитивне спрямування, часто у спілкуванні виявляється сухий, офіційний тон; зберігається "рольова дистанція" між педагогом та студентом, вони емоційно відчужені один від одного; взаємини нестійкі, ступінь задоволення взаємодією залежить від якості підготовки до заняття, від характеру ситуації, що склалася в даний момент; стриманість у виявленні почуттів, міміка та жести характеризують закриту позицію захисту партнерів по відношенню одного до іншого; суб'єктивний характер оцінювання особистості, який залежить від рівня успішності в навчанні або від професійної компетентності.

Низькому рівню взаємодії педагогів та студентів властиві приховані чи явні негативні ставлення до партнерів, до педагогічної роботи або навчання; незацікавленість внутрішнім світом особистості; взаємодія має оцінюючий (за принципом "поганий – хороший") та дисциплінуючий (зосередження уваги на поганих вчинках, негативній поведінці) характер, що провокує виникнення напруженої атмосфери на занятті; можливе створення зовнішніх ознак хороших взаємин, однак міміка і пантоміміка доводять, що насправді партнери є байдужими один до одного або демонструють свою перевагу, зневагу, недоброзичливість;

взаємодія будується за шаблоном, стереотипно; низька активність педагога та студентів, знижений тонус діяльності та спілкування; часто партнери не довіряють один одному, звинувачують у несправедливості, нерозумінні, нещирості.

Попереднє вивчення соціально-психологічного клімату ("якісний бік міжособистісних взаємин" А.В. Петровський) показало, що взаємини між педагогами та студентами в більшості випадків мають формально-рольовий характер, що засвідчує таблиця, в якій представлені результати проведеного анкетування студентів та педагогів університету.

Таблиця 1

Результати анкетування педагогів та студентів

Особливості взаємин	Оцінка студентами	Особливості взаємин	Оцінка педагогами
Задоволеність:			
• цілковито задоволений;	8%		30%
• задоволений, але хотів би змінити;	51%		70%
• незадоволений;	21%		–
• цілковито незадоволений	20%		–
Авторитарний стиль взаємодії педагога	49%	Небажання студентів розуміти педагога	13%
Розбіжність інтересів, цілей спільної діяльності та спілкування	37%		78%
Обмеженість рамками професійних обов'язків	33%	Обмеженість рольовими позиціями	30%
Невміння педагогів встановлювати особистісні контакти	25%	Відсутність дружніх зв'язків зі студентами	26%
Значимість міжособистісних взаємин	54%		70%
Допомога в особистісному становленні	28%		20%
Допомога в професійному становленні	45%		100%

З таблиці 1 видно, що міжособистісна взаємодія є бажаною і значущою як для педагогів, так і для студентів, але її важливість, в більшості випадків, визначається для професійного вдосконалення, підвищення якості та рівня знань, але не для особистісного росту обох сторін. Така особливість передбачає, на нашу думку, зниження можливостей впливу взаємодії педагогів та студентів на підготовку до майбутньої педагогічної професії. Адже неповноцінні, формальні контакти суб'єктів спілкування знижують активність студента, він неохоче йде на контакт з педагогом, що провокує авторитарні спроби вольового перетворення міжособистісних взаємин з боку педагога, а з боку студента – захисну реакцію або супротив. Зазначимо, що подібна взаємодія не задовольняє педагогів та студентів, а якщо й задовольняє, то є бажання змінити деякі її особливості (домінування педагогів за взаємодією; обмеженість рамками професійних обов'язків; закритість, відчуженість, байдужість студентів; недобровільність міжособистісної взаємодії і т.д.).

Зіставлення точок зору педагогів та студентів дало змогу провести аналіз причин, які викликають труднощі в організації гуманістичної міжособистісної взаємодії: по-перше, слабка комунікативна зрілість педагогів, по-друге, взаємодія педагога зі студентом спрямована на засвоєння знань, умінь, а не на духовний розвиток, актуалізацію здібностей партнерів, тому в студентів є зниженим інтерес, активність, не виявляється творчість в педагогічному спілкуванні; по-третє, непривабливість особистості педагога для студентів через бідність кругозору, особистісної компетентності, стереотипності у взаєминах.

Висновки. Гуманістично зорієнтована професійна підготовка майбутнього педагога є передумовою ефективної педагогічної діяльності. Специфікою такої підготовки є те, що вона будується на засадах гуманістичної взаємодії, тобто такої взаємодії, що передбачає співпрацю, співтворчість, творчу взаємодію, постійну активізацію позитивних емоційних переживань, на засадах високогуманних взаємин. Встановлено, що на даному етапі в існуючій освітній практиці університету взаємодія між педагогами та студентами в більшості випадків мають формально-рольовий характер, встановлені причини, що викликають труднощі в організації взаємодії гуманістичного характеру.

Подальшу перспективу наукового дослідження вбачаємо в подальшому вивченні та аналізі можливостей впливу гуманістичної взаємодії педагогів та студентів на професійну підготовку майбутніх педагогів, розробці педагогічних умов організації ефективної гуманістичної педагогічної взаємодії педагогів та студентів як чинника підготовки до майбутньої педагогічної професії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І.Д. Бех.— К. : Либідь, 2008. – 848с.
2. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А. Бодалев. – М.: Международная педагогическая академия, 1995. — 328с.
3. Гуманістичні орієнтири в методології психологічної науки: Монографія / Г.О. Балл, В.О. Медінцев, О.О. Нікуленко, Т.А. Російчук; Г.О. Балл (ред.). — К.: Педагогічна думка, 2007. — 98с.
4. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися / Кондрашова Л.В – М.: Прометей, 1990. – 160с.
5. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови / Куньч З. Й – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – С.193.
6. Новая философская энциклопедия : в 4-х т. / науч.-ред. совет : В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, А. П. Огурцов]. – М. : Мысль, 2000. – Т. 1. – С.394.
7. Пехота Е.Н. Индивидуальность учителя: теория и практика / Е.Н.Пехота. – Николаев, 1996. – 144с.
8. Поніманська Т. І. Гуманність : ціннісний аспект. Сучасні підходи до гуманістичного виховання дошкільнят / Т. І. Поніманська // Дошкільнє виховання. – 2002. – № 4. – С.3-5.
9. Поніманська Т. І. Модель системи підготовки студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку// Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 5(48). – Рівне: РДГУ, 2012. – С.38 – 43.

Федорова Н.В.

УРОВНИ ГУМАНИСТИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СТУДЕНТОВ С ПРЕПОДАВАТЕЛЯМИ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

В данной статье анализируется специфика гуманистически ориентированного педагогического взаимодействия как базового условия, которое обеспечивает профессиональное становление будущего педагога.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, взаимодействие, гуманистически ориентированное педагогическое взаимодействие

THE LEVELS OF HUMANISTIC INTERACTION OF STUDENTS WITH FACULTY IN
PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

The article analyzes the specifics of humanistically oriented pedagogical interaction as a basic condition, which provides professional development of future educator.

Key words: training, interaction humanistically oriented pedagogical interaction.

УДК 373.211.24.:371.15

Швець Т.А.

**МОТИВАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті аналізуються види мотивації майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів та її значення для навчальної діяльності. Висвітлюється актуальна проблема вибору педагогічної професії відповідно до домінуючих мотивів згідно з особистісними переконаннями студентів.

Ключові слова: мотивація, майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів, навчальна мотивація, фактори мотивації.

Проблема мотивації і мотивів поведінки та діяльності - одна із стрижневих у психолого-педагогічній літературі. Не дивно, що мотивації і мотивам присвячена велика кількість монографій як вітчизняних (В.Г. Асеев, В.К. Вилюнас, В.І. Ковалев, А.Н. Леонтьев, М.Ш. Магомед-Ємінов, В.С. Мерлін, П.В. Симонов, Д.Н. Узнадзе, А.А. Файзулаев, П.М. Якобсон), так і зарубіжних авторів (Дж. Аткинсон, Г. Холл, К. Мадсен, А. Маслоу, Х. Хекхаузен та ін.).

Різні автори називають різні мотиви вступу до вузу, що багато в чому залежить від ракурсу вивчення цього питання, а також від змін за останні роки у соціально-економічній та політичній ситуації в нашій країні. Все ж можна відзначити мотиви, котрі не втрачають свого значення при різному устрої суспільного ладу.

Основними мотивами вступу до вузу є бажання знаходитися в колі студентської молоді, велике суспільне значення професії вихователя та сфера її застосування, відповідність професії інтересам і схильностям і її творчі можливості.

Соціальні умови життя істотно впливають на мотиви вступу до вузу. Це чітко видно з даних, отриманих С. В. Бобровицької (1997) в період спроби переходу нашої країни до капіталізму. Втрата колишніх цінностей і орієнтирів у житті, тяжке становище системи освіти і армії привели до нових мотивів вступу до вузу. Тільки 43% опитаних першокурсників педагогічного інституту мали орієнтацію на оволодіння професією, при цьому лише половина заявила, що їм подобається робота і спілкування з дітьми. Інші (з орієнтованих на педагогічну професію) прийшли в педагогічну галузь тільки тому, що їм подобається який-небудь предмет або ж для підвищення інтелектуального рівня.

Друга група студентів, що склала більшість (57%), вступаючи до вузу, не ставила перед собою мети отримання педагогічної освіти і не хотіла працювати за фахом. Мотивами вступу до педагогічного вузу (ймовірно, як і в будь-якій іншій) у них були: легкість, з їх точки зору, надходження, можливість спілкування з однолітками, необхідність в часі для самовизначення, престижність диплома про вищу освіту (саме диплома, а не освіти) [1, с.145].

Останнє свідчить про девальвацію вищої освіти. Цінністю стають не знання, освіта, а документ.